

ОХРИДСКО ЈЕЗЕРО И ГРАД ОХРИД

Охридско језеро и град Охрид представљају компактну целину. Налазе се у јужном делу БЈР Македоније. Веома су туристички афирмисани и имају богату понуду. Град и језеро се одликују бројним специфичностима па су зато 1980. године уписани у Регистар светске природне и културне баштине под старатељством ОУН.

Језеро је величином, плаветнилом воде, биљним и животињским светом, насељима и споменицима у приобаљу, давно привукло пажњу научника, туриста, љубитеља природе и историје уметности. Док град одушевљава јединственом архитектуром, сликовитим кућама, улицама и богатом историјом.

Тектонски предиспонирано језеро

Басен Охридског језера је тектонски предиспониран. Језерска вода испуњава делове простране котлине, која је спуштена дуж раседа меридијанског правца пружања. Са западне стране Охридску котлину затварају Јабланица са Беличком (1.945 m) и Мокра планина (1.589 m), са истока планине Петрина и Галичица (2.255 m). Као доказ некадашњих тектонских покрета је солфатара Дувало код села Косела, северно од Охрида, где избија сумпор-водоник. На раседање терена је указао Јован Цвијић, који је истакао да је пре формирања котлине на том простору била речна долина која се пружала од Светог Наума, преко данашњег језера и настављала у долину Црног Дрима. После спуштања терена, котлина је испуњена водом. Доказ су вртаче на језерском дну, које су могле да се образују само на копну. Језеро је настало у терцијеру, пред глацијацију.

Котлина и планине које окружују језеро налазе се у зони у којој се сусрећу јадранска, егејска, континентална и планинска клима. Охридска котлина има измењено медитеранску климу. Средња годишња температура је 11,4°C, са максималним средњемесечним температурама у јулу и августу од 21,2°C. Најнижа средњемесечна температура је 1,5°C у јануару.

Број сунчаних сати у Охриду годишње се креће између 2.200 и 2.630. Јесен је топлија за 2,6°C од пролећа. Мразеви су слабог интензитета. Просечна количина падавина износи 759 mm годишње. Ветрови изазивају стварање таласа на језеру. Најчешћи су југоисточни и источни ветар. Стрмец, дува са западне стране, док су чести и северни и јужни ветрови. Под утицајем ветрова долази до појаве компензационих струја у језеру, таласа и денивелације воде.

Поглед на град Охрид са језера

Површина Охридског језера износи 358,2 km². Већи део језера (229,9 km²) припада Македонији, а мањи део Албанији. Језеро је издужено од југа ка северу и има облик елипсе. Дугачко је 31 km, а широко 15 km. Надморска висина му је 695 m, а дужина обалске линије 86,1 km. Од укупне дужине обале 63,1 km чине стрми стеновити делови, а 23 km ниски песковити и замочварени терени. Високи делови обале представљени су полуострвима и ртовима са клифовима. Највећа полуострва су: Трпет, Учкаља, Горица и Градиште. Истурени ртови су: Лабино са црквом Св. Јован – Канео, Ротина код села Трпеица, Даб и Грунци. Израженији заливи су Охридски, Лубанички, Десаретски и Лински. Максимална дубина воде Охридског језера је 286 m, али се срећу подаци од 294 и 298 m. Просечна дубина је 151 m, па се убраја

међу најдубља језера Балканског полуострва и Европе. Изобата од 100 m захвата више од 60% целокупне површине језера. У дубоком и пространом басену акумулирано је 50,53 km³ воде. Боја воде поред обале је зеленкаста, а ка средишњем делу плава. Одликује се великом чистоћом и провидношћу (провидност је до 22 m).

Температура воде варира од 26°C лети, до појаве леда зими. Највише средње месечне температуре површинског слоја су у августу, што погодује развоју туризма. Температура језерске воде се снижава од површине ка дну и на већим дубинама износи 4-6°C.

Кретања воде су бројна и разноврсна. Стрмец подиже таласе високе 1,5 m, а северни и јужни ветар до 2 m. Таласи стварају поткапине и клифове. За време дужег трајања ветра из северног правца, ниво језерске воде код Струге и Охрида снижава се 20-30 cm, а обалска линија се повуче 5-10 m, док је обрнута ситуација код Светог Наума. По престанку ветра вода тежи да заузме првобитан положај па се јављају компензационе струје, које рибари називају Северова вода или Североица и Југова вода или Југоица.

Охридско језеро припада групи проточних језера. Прима воду бројних извора из приобалног појаса и оних који се налазе на језерском дну (сублакустријски извори). Један део добија и од падавина, али то је 11,8%, док од извора потиче 88,2%. Најпознатији извори су Охридски или Студенчишта, поменути у песми као Биљанини извори. Они се налазе крај северне обале. Вода је бистра и питка и има температуру од 12°C. Друга група извора се налази поред јужне обале, недалеко од манастира Свети Наум. Изворска вода се ујезерује па отиче ка Охридском језеру. Ова врела представљају изворишни део Црног Дрима. На територији Албаније постоји око 80 врела, па и она имају значајну улогу за водни биланс језера. Сублакустријски извори се јављају у потопљеним вртачама и познати су под називом „вирче”. Велика количина изворске воде која притиче Охридском језеру потиче из пространог орографског и хидрографског слива, који обухвата и Преспанско језеро које лежи 158 m више од Охридског и нема површинску отоку, већ воду губи понирањем. Највећи понор је Завир. Вода која се ту губи креће се подземним каналима кроз планину Галичицу и избија на врелима поред Охридског језера и на његовим дну. Познатије притоке су: Грашница, Коселска река и Черава.

Отока Охридског језера је Црни Дрим, који са Белим Дримом гради Дрим и улива се у Јадранско море. Охридско језеро припада сливу Јадранског мора, заједно са Преспанским. Црни Дрим истиче из

северног дела језера, недалеко од Струге. Приобални појас је регулисан и преуређен у шеталиште. Количина воде која отиче Црним Дримом се регулише отварањем и затварањем пропуста на брани. Црни Дрим је богат водом па је образовано вештачко језеро и хидроелектрана „Глобочица”.

Највиши средњи месечни водостаји Охридског језера су у мају и јуну. Последица су отапања снега и пролећних киша. Најнижи средњи месечни водостаји су у октобру и новембру. Апсолутно максимални водостај језера је забележен у станици у Охриду од 142 cm, 1963. године, а апсолутно минимални 1959. године 0 cm.

Биљни и животињски свет језера

Због велике количине раствореног кисеоника у језеру постоји живот и у најдубљим слојевима воде, што омогућава опстанак великог броја врста. Посебна карактеристика су неке реликтне и ендемичне врсте. По њима језеро носи епитет „Музеј живих фосила”. На то утиче и велика старост језера у којем су станиште имале бројне врсте које су живеле у терцијеру. Од ендемичних врста се истичу плоснати црви, мали ракови и рибе. У Охридском језеру живе разноврсне биљне и животињске врсте – планктони, водене глисте, шкољке, пужеви, сунђери, алге, као и инсекти и биљке који насељавају приобални појас али и само језеро. Од риба су најпознатије пастрмка и јегуља. Охридске пастрмке (Летница и Белвица) живе само у Охридском језеру. Летница (охридска пастрмка) може да достигне тежину до 10 kg, док је Белвица мања (до 1 kg). Плашица је риба, 5-15 cm дужине, а специфична је по томе што се од њене крљушти, посебним технологијама, праве чувени охридски бисери. Такође су специфичне јегуље. Живе у језерима која су повезана отокама са морима, да би у октобру кренуле на пут ка Сарагасовом мору где се мресте.

Историја Охрида

Археолошки подаци указују да је Охрид био насељен још у неолитском периоду тј. око 6.000 година пре нове ере. У северном делу Охрида откривено је неолитско насеље. Први познати становници области Охридског језера били су Бригијци и Енхелејци. Касније се помиње град – Лихнидос (Лихнид), као главни град Десаретије.

Средином IV века пре нове ере заузима га Филип II Македонски. После освајања Римљана, 148. године пре нове ере, изграђен је Via Egnasia – пут преко Охрида који је повезивао Драч са Солуном и Константинопољом. Ширењем хришћанства, крајем III века, антички храмови су замењени ранохришћанским црквама. Први хришћански мисионар у Охриду је био Еразмо. У V веку Охрид је био седиште Лихнидске епископије. У VI веку се налазио у оквиру Византијског царства. Тада Словени прелазе Дунав. У Лихниду се насељава словенско племе Брсјаца. Име Охрид се први пут појављује у протоколу Цариградског сабора 879. године. Назив потиче од словенских речи „во хрид” што значи „на брду”. У том периоду Климент и Наум, најпознатија браћа Ћирила и Методија, из Солуна долазе у Охрид који постаје центар словенске културе и писмености. Прва школа је била смештена у цркви Св. Пантелејмона – изграђена 893. године. Дуго после смрти Климента и Наума Охридска школа је била извор рукописа славистике и историје уметности. Ова школа је радила до 9. века и ширила глагољицу, а од 12. века ћирилицу.

Почеци Самуиловог царства, прве државе македонских Словена, везани су за околину Охрида. Године 969. избија устанак против Бугара, а 976. год. и против Византије, и то под вођством брсјачког кнеза Николe и његових синова Давида, Арона, Мојсеја и Самуила. На челу македонске државе дошао је цар Самуило. Охрид је у периоду Самуилове владавине (976-1014. године) и његових наследника, до 1018. године био царска престоница, када је цар Васил II заузео Охрид и разрушио градске бедеме.

Охридска архиепископија је под својом влашћу имала територију Балкана. У 11. веку за охридског архиепископа је постављен Лав – један од најистакнутијих поборника православља. Тада је обновљена црква Св. Софије. Турски султан Мустафа III је 1767. г. укинуо Охридску архиепископију и прикључио је Цариградској патријаршији (до 1958. када је обновљена под именом Македонска православна црква). Охрид је био под турском влашћу од 1395. до 1912. године.

Као економски и културни центар Охрид се развија крајем 19. века. Борба Македонаца против грчког духовног ропства је кулминирала 1860. године. Године 1912. Македонија је била ослобођена од турске власти. Од 1915. године Охрид налазио под влашћу српске државе. Од 1918-1941. године Македонија припада Југославији. За време Првог и Другог светског рата Охрид је био под Бугарском. Ослобођен је 7. новембра 1944. године.

Споменичке туристичке вредности

Најстарији историјски податак о Охридској тврђави потиче из 209. године пре нове ере, где се помиње као тврђава града Лихнидос. Охридска тврђава је један од највећих средњовековних градова на територији Македоније. Стари град је био заштићен са свих страна високим зидовима и кулама, на дужини од 3 km и у близини охридског пристаништа. У стари град се улазило из 3 капије, али је сачувана само Горња капија. Тврђава је поред функције одбране служила и за живљење, па је позната као Самуилова тврђава. За време владавине цара Самуила и његових наследника, Охрид је био престоница прве државе македонских Словена. После тога тврђава је била уништавана и обнављана. Крајем 14. века град почиње да се шири у равничарске пределе и ту се формира Доњи град.

Антички театар се налази у подножју, на источној падини Охридског брда. Изграђен је пре два миленијума. Први писани подаци потичу из краја 19. и почетка 20. века. Занимљив податак су уклесана имена на седиштима театра – највероватније су то имена људи који су имали закупљена места у театру. Ту се од 2001. године одржава међународна манифестација Охридско лето.

Ранохришћанска епископска црква се налази на Плаошнику (што на старословенском језику значи зараван на брду). Храм је највероватније изграђен у 5. веку када је Охрид био центар хришћанске епископије. Подигнут је у облику тролиста. У централном делу и крстионици пронађени су мозаици са флоралним, зооморфним и антропоморфним темама. Мозаични комплекс је површине 100 m². Сводови храма су били украшени мозаицима који су имали златну основу. Црква је била оштећена у земљотресу у 6. веку.

Средином августа 2002. године свечано је освешћен новоизграђени храм Св. Климента и Пантелејмона. После 530 година овде су пренесене мошти Св. Климента Охридског, првог словенског епископа и оснивача Македонске православне цркве. Овде се налазила Охридска школа, жариште словенске писмености и културе. Црква и гробница Св. Климента Охридског су пронађене 1948. године. Црква је обнављана у 12. и 13. веку, биле су дозиђиване капеле, а у 14. веку припрата и спољна припрата. Фреске из првобитне Климентове цркве, из 9. века нису сачуване. За време Турака црква је била претворена у Имарет џамију.

Археолошки локалитет Плаошник

Црква Свете Софије изграђена је на темељима ранохришћанске базилике. Сматра се да је служила као катедрала у време цара Самуила. Била је обновљена и осликана за време охридског архиепископа Лава (1037-1056.). Убраја се у јединствене галерије у којој је сачувано зидно сликарство, архитектура и рељефи настали од 11. до 14. века. Св. Софија је највећи и најважнији културно-историјски споменик Охрида. Спољни део има облик слова „Т” са заједничким уздужним и попречним кровом. Црква је првобитно имала једно главно кубе, галерије на бочним странама и висок звоник на западној фасади, који су касније уништени.

Црква Светог Јована Богослова (Канео) је грађена и осликана крајем 13. века. Ктитор и сликари фресака су непознати. Она представља успешну комбинацију византијских и јерменских елемената. Црква је лоцирана на једном од најлепших места на обали Охридског језера. Изграђена је на високој стени изнад некадашњег рибарског насеља – Канео, у старом делу Охрида. Цркви Св. Јована је враћен оригиналан изглед 1963-1964. када су откривене и фреске у кубету. Посебан значај имају слике Св. Климента охридског, охридског архиепископа Константина Кавасила и првог хришћанског мисионара из 3. века – Еразма Лихнидског.

Канео

Стари део града чије улице воде ка Самуиловој тврђави и црквама се много разликују од новијег дела града. Све улице су поплочане каменом, углавном су стрме и уске. Из уличица се одмах улази у куће, од којих поједине имају дворишта, а неке не. Архитектура је специфична. Доминирају специфичне куће окречене у бело, са дрвеним елементима, попут греда или рамова прозора. Најкарактеристичнији представник Народног музеја, је кућа фамилије Робев из 19. века. Охрид се може обићи тако да се направи круг током шетње. Тако је у једном маху могуће обићи Самуилову тврђаву, па се са „врха” града спуштати у подножје уз обилазак цркве Св. Софије, Св. Климента и Пантелејмона, као и Антички театар. Због развијеног туристичког саобраћаја на самом језеру могућности су различите. Можете се чамцем одвести до Канеа, обићи цркву Св. Јована и путем кроз стари део града вратити.

У новом делу града, и даље се осећа дух старих времена, јер Охриђани цене своје културно и етнолошко наслеђе. У главној улици, која излази на кеј језера, налази се Охридска чаршија. Са обе стране улице налазе се продавнице, од којих су неке истовремено и радионице за израду опанака, предмета и сувенира од коже, као и предмета од бакра. Њом долазимо до пијаце која је увек жива и шаренолика,

нарочито понедељком. Тада долазе продавци из свих крајева Македоније. На другом крају улице, која је искључиво за пешаке налазе се продавнице охридских бисера, сувернира, кујунџијских израђевина, посластичарнице и кафићи. Ту је ресторан „Летница”, који има дугу традицију и који је главни оријентир старијих Охриђана, док је са његове друге стране "Mc Donald's" који привлачи млађу популацију.

У граду се налази и Али-пашина џамија. Ова грађевина исламске архитектуре потиче из 16. века и саграђена је као задужбина београдског везира Али-паше.

О културним вредностима Охрида говори и чињеница да се у њему налазе бројне културне и научне установе. Неке од њих су: Историјски архив Охрида, Институт за заштиту културних споменика и Народни музеј, Хидробиолошки институт, Факултет туризма и угоститељства „Св. Климент Охридски” као и Институт за туристичка истраживања.

Манифестације

Охридско лето је међународни фестивал који се организује од 1961. године, у току јула и августа и омогућава бројним посетиоцима Охрида да уживају у врхунским музичким и драмским извођењима најпознатијих македонских и иностраних уметника. Одржава се у Самуиловој трвђави, цркви Св. Софије, на Летњој сцени испред ове цркве, у Доњем Сарају и у Античком театру. За младе музичаре се одржавају семинари клавира, виолине и виолончела.

Балкански фестивал народних песама и игара одржава се сваког лета почетком јула. На овом фестивалу учествују аматерски ансамбли из Македоније, бивших Југословенских република, Грчке, Бугарске, Албаније, Румуније, Мађарске, Аустрије и Италије, који негују традицију изворних народних песама и игара.

Семинар за македонски језик, књижевност и културу приређује се у августу у Скопљу и Охриду. Тада се окупљују слависти многих земаља. У оквиру овог семинара, одржавају се предавања о македонском језику, књижевности, историји, уметности и друштвено-политичком систему Македоније.

Прличеве беседе су манифестација посвећена великану македонске књижевности, Григору Прличеву. Одржава се сваке године у Охриду, почетком фебруара.

Охридски староградски сусрети су музичко-фолклорни фестивал који се од 1975. године организује у последња три дана септембра. На овом фестивалу наступају вокални и инструментални солисти и ансамбли који негују аутентични македнoски градски мелос и фолклор.

Материјална база и промет туриста

Охрид располаже импозантним бројем угоститељских објеката. Хотели су углавном са 3, 4 или 5 звездица. У граду и на обали језера смештај са комплетном услугом обезбеђују и хотели осталих категорија, одмаралишта, ауто-кампови и приватни смештај. Модерни ресторани, као и они у склопу хотела, одмаралишта и кампова, располажу довољним капацитетом и задовољавају данашње потребе туристичке потражње. Први хотел у Охриду подигнут је 1911. године и звао се „Оријент”. Данас се истичу се хотели „Палас”, „Горица”, „Парк”, „Десарет”, „Millenium Palace”, „Ривиера” и други.

У Охриду доминирају домаћи туристи. Страних туриста има све више из године у годину. Он посећују не само елитне хотеле, већ и кампове, а све више су чести посетиоци и гостољубивих Охриђана који им обезбеђују приватне апартмане. Са више од 200.000 туриста и више од 1,2 милиона ноћења годишње Охрид се убраја у туристички најпрометнија насеља копненог дела Балканског полуострва.

Бојана Смиљанић